
Kyrkomötet
Kyrkolivsutskottets betänkande 2009:5

Kyrkans musikundervisning

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2009:56 om musikskolor i varje pastorat och motion 2009:79 om orgelundervisning. Utskottet föreslår Kyrkomötet att avslå båda motionerna.

Innehåll

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	3
Motionernas förslag.....	3
Motion 2009:56 av Runar Patriksson, Skapa en musikskola i varje pastorat.....	3
Motion 2009:79 av Ann-Sofie Persson, Orgelundervisning.....	3
Bakgrund.....	3
Långa köer på musikskolorna	3
Orgeln som första instrument.....	3
Kyrkomusikernas fria musikundervisning.....	4
Kyrkan mitt i musiklivet – musiklivet mitt i kyrkan.....	4
Tidiga insatser för att rekrytera kyrkomusiker	4
Ambassadörsutbildning.....	5
Orgelmetodik och Härnösandsmodellen.....	5
Clearingsystem i Härnösands stift	5
Orgelskoj	6
Jag ska bli barnorganist.....	6
Orgel 09.....	6
Tidigare behandling i kyrkomötet	6
Kartläggning pågår.....	6
Utskottets överväganden.....	7
Musikskola i varje pastorat och orgelundervisning	7

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

KI 2009:5

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2009:56.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2009:79, punkt 1.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2009:79, punkt 2.

Motionernas förslag

Motion 2009:56 av Runar Patriksson, Skapa en musikskola i varje pastorat

Kyrkomötet beslutar att uppdra till Kyrkostyrelsen att utreda möjligheten att ställa krav på varje pastorat att skapa en Svenska kyrkans musikskola.

Motion 2009:79 av Ann-Sofie Persson, Orgelundervisning

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till Kyrkostyrelsen att undersöka möjligheterna för ersättning vid orgelundervisning för icke-församlingstillhörig vid orgelundervisning då detta inte är möjligt i hemförsamlingen.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till Kyrkostyrelsen att tillsätta en arbetsgrupp med fokus på orgelpedagogiska frågor för att driva utvecklingen framåt både vad gäller strategier och samordning inom området.

Bakgrund

Långa köer på musikskolorna

De kommunala musikskolorna har i de flesta kommuner mycket långa köer för barn och unga som vill få en plats för att utveckla sitt musicerande. Den pressade ekonomiska situationen för kommunerna leder till färre nyanställningar av lärare. Skolverkets statistik visar att det finns ett omfattande intresse för musik bland svenska ungdomar genom det stora antalet sökande till de gymnasiala estetprogrammen med musikprofil och det växande antalet högstadielklasser med musikalisk inriktning.

Orgeln som första instrument

Kyrkorgeln är ett instrument väl lämpat för barn som ett första instrument. Det är lätt att få ton i instrumentet och kräver inte den koordination av rörelse och andning som till exempel blockflöjt. Tonbildningen sköter sig själv i den musikmaskin som instrumentet är. Orgeln har oändliga klangvariationer som kan göra en enkel melodi till stor musik. Erfarenheten visar att *Suzukimetoden* är en god metod för undervisning av barn med orgel som sitt första instrument. Det går att hyra speciella barnanpassade övningsorglar för att barnen ska kunna öva hemma. På dessa orglar är spelbord, pall och pedaler höj- och sänkbara så att de kan ställas in efter behov.

De kommunala musikskolorna ser inte orgeln som sitt ansvar utan lämnar över frågan till Svenska kyrkan. Med en krympande ekonomi i församlingarna är det inte självklart att barnets musikutövande och musikskapande ställs i centrum och ges tillräckliga resurser. Det förekommer att kommunala musikskolor arvoderar en organist när en elev uttryckt specifikt intresse och ambitioner för orgelspel, dock händer detta sällan eftersom orgeln inte presenteras som ett tänkbart instrument att börja med.

Kyrkomusikernas fria musikundervisning

I den gamla Kyrkomusikerförordningen, från 1989, och Lagen om kyrkomusiken i Svenska kyrkan från 1990 samt i Kyrkolagen från 1992 fanns en undervisnings-skyldighet i pastoraten att erbjuda fri musikundervisning med inriktning på Svenska kyrkans musikverksamhet. Därmed ingick musikundervisning obligatoriskt i kyrkomusikerns tjänst. Efter kyrkomusikertjänsternas kommunalisering har denna reglering tagits bort. När lagen om Svenska kyrkan trädde i kraft 2000 försvann slutligen alla hänvisningar till fri musikundervisning och det är numera upp till varje pastorat att avgöra hur pass mycket enskild undervisning kyrkomusikern ska erbjuda.

Den nationella nivån kan inte ställa krav på pastoraten. Stiften uppmuntras däremot redan att uppmuntra pastoraten till samarbete med de kommunala kultur- och musikskolorna och att stödja unga människors musicerande. Detta måste förstås ske med utgångspunkt från de lokala förutsättningar och önskemål som finns. Den nationella nivåns uppdrag är att stödja stiften i detta arbete. Senast frågan lyftes var vid en stiftsbesöksrunda med stiftsledningarna som genomfördes 2008. Besöken anordnades av de musikkonsulenter som finns på den nationella nivån.

Kyrkan mitt i musiklivet – musiklivet mitt i kyrkan

Samarbetsfrågan aktualiserades också i november 2008 under konferensen *Kyrkan mitt i musiklivet – musiklivet mitt i kyrkan* i Linköping, i det seminarium som handlade om utbildning och samverkan mellan olika aktörer i samhället. Konferensen som helhet samlade cirka 130 personer och representerade en bredd av det svenska musiklivet. Denna konferens utmaningar kan sammanfattas i en appell med några punkter:

Samverkan och samarbete mellan organisationer och arrangörer på alla nivåer, nationellt, regionalt och lokalt, är nödvändigt för att säkerställa att musiklivets resurser används på bästa sätt.

Synliggör att kyrkan har en viktig roll för *rekrytering och utbildning av musiker*. Svenska kyrkan har såväl rum som verksamhet som utgör en betydande spelplats för blivande musiker.

Kyrkomusikernas uppdrag måste förtydligas, både för det inre arbetets skull och för synligheten i det övriga musiklivet.

Svenska kyrkan behöver formulera sin *identitet* också i relation till *kulturfrågorna* för att samverkan och samarbete inom svenskt musikliv ska kunna stärkas.

Tidiga insatser för att rekrytera kyrkomusiker

Svenska kyrkan har ett stort behov av att rekrytera kyrkomusiker. För att täcka framtidens behov beroende på bland annat pensionsavgångar skulle cirka 70 kyrkomusiker per år behöva utbildas. Av den anledningen har Kyrkostyrelsen vidtagit åtgärder för att marknadsföra kyrkomusikeryrket och utbildningsvägarna. Den minskade undervisningen i orgelspel anses vara en av orsakerna till att antalet sökande till kyrkomusikerutbildningarna sjunkit. Under 2008 har den nationella nivån synliggjort problemen med samtliga stift i möte med biskopar, stiftsdirektorer och musikkonsulenter. Helt nyligen har en handlingsplan utarbetats där ansvarsfördelning mellan den nationella nivån, stift och församling tydliggjorts. Det pågår ett utvecklingsarbete för att utarbeta strategiska insatser för att på sikt få fler kyrkomusiker. Till exempel uppmanas församlingarna via musikkonsulenterna prioritera undervisning och att göra orglarna tillgängliga för eleverna.

Under våren 2009 initierades ett nationellt strategiskt och samordnande orgelpedagogiskt nätverk med fem stift involverade och nationella samlingar kommer att erbjudas. Orgelmetodik är ett av de prioriterade områdena under musikkonsulenternas samlingar och vid Svenska kyrkans musikkonferenser.

Ambassadörsutbildning

Under 2008 inleddes ett arbete för att öka informationen om utbildning och arbete som kyrkomusiker. Det har bland annat omfattat ett försök med en utbildning till studentambassadör och rekrytering av studentambassadörer. Studentambassadörer är elever som själva studerar till kyrkomusiker och som utbildas under två dagar för att besöka andra skolor, i första hand högstadie- och gymnasieskolor, och informera om utbildningen och arbetet som kyrkomusiker. Det finns ett informations- och utbildningspaket med utförliga fakta som ambassadörerna kan använda sig av. Arbetet har letts från Svenska kyrkans kansli. Just nu är tio studenter aktiva och de ska göra minst två besök vardera som deras skolor arvoderar dem för. Under hösten 2009 planeras ambassadörsutbildning för samtliga blivande kyrkomusiker på kantorsutbildningarna och musikhögskolorna.

Musikkonsulenterna möter också olika studievägledarnätverk för att ge studievägledare på gymnasieskolor och högstudier information om utbildningsvägar, yrkesrollen och arbetsmarknaden.

Orgelmetodik och Härnösandsmodellen

Härnösands stift bedriver sedan drygt sex år tillbaka ett framgångsrikt arbete med målsättning att stimulera barn att spela orgel. Suzukimetoden har utvecklats till att omfatta även orgeln som instrument. Parallellt med denna metod arbetar stiftet för att även utveckla den traditionella orgelmetodiken.

Nämnden för utbildning, forskning och kultur bidrar ekonomiskt till orgelläger för barn och unga 6–20 år som erbjuds i Härnösands stift för femte gången i år. I mån av plats tar de också emot deltagare från andra stift. Lägre är en central mötesplats för barn och unga med intresse för orgelinstrumentet och utgör en viktig del av ett långsiktigt arbete för att öka rekryteringen till kantorsutbildningar. På lägren ges undervisning i rytmik, teori, improvisation, ensemblemusicerande och individuell undervisning. På dessa läger är samvaron med andra barn och ungdomar som spelar samma instrument av stort värde.

Under åren 2001–2006 utbildades 31 kyrkomusiker till orgelsuzukipedagoger vid Kungliga Musikhögskolan i Stockholm med ekonomiskt stöd från Svenska kyrkan. I en enkätundersökning som genomfördes efter genomförd utbildning svarade 20 av dessa kyrkomusiker att de hade 53 orgelelever.

Clearingsystem i Härnösands stift

I Härnösands stift har man de senaste åren haft ett eget orgelpedagogiskt clearingsystem för att göra det möjligt för elever att få orgelundervisning i annan församling än sin egen. Det är 20–25 elever som involverats och stiftet har årligen avsatt 200 000 kronor för denna undervisning. I väntan på ett eventuellt rikstäckande clearingsystem tillskjuter stiftsstyrelsen årligen medel för att täcka undervisningskostnader för elever i orgelspel som inte kan få undervisning i sin hemförsamling. Stiftet ersätter kyrkomusikern för antalet undervisningstimmar och ersättningsnivån är kyrkomusikerns timlön enligt gällande avtal. Stiftet sluter direkt avtal med kyrkomusikern efter kyrkoherdens medgivande.

Orgelskoj

Orgelskojprojektet växte fram i Tyresö församling. En kyrkomusiker och en församlingspedagog har under flera års tid lyft fram orgeln som ett intressant instrument för barn. Med spännande berättelser låter de barn i åldrarna 4–10 år möta orgelmusik i alla former. Boken *Orgelskoj* utgiven på Verbum förlag lyfter fram berättelser från olika tidsepoker och lämnar förslag på orgelstycken och sånger tillsammans med pedagogiska grundstenar och tankar om att bygga församling. Det finns några församlingar som arbetar i orgelskojsandan idag.

Jag ska bli barnorganist

Sensus studieförbund, Stockholm-Gotland distriktet har beviljats ekonomiskt bidrag från Arvsfondsdelegationen 2009 för det treåriga projektet *Jag ska bli barnorganist*. Projektet sker i samarbete med bland annat Kyrkosångsförbundet, Svenska Suzukiförbundet och Svenska kyrkan. Det är ett projekt där barn kommer att spela orgel, komponera och musicera. Projektets bärande idéer och metoder kommer efter projekttidens utgång att drivas vidare av Svenska kyrkan på nationell nivå, stiftens musikkonsulenter och av församlingar med musiker som är intresserade av att undervisa.

Projektets mål är att göra det möjligt för barn att möta orgeln på sina egna villkor. Där barn får möjlighet att göra detta uppstår nästan alltid både musik och en önskan att lära och spela mera. Inom projektet ska man fortsätta utveckla undervisningsmetoder och undervisningsmaterial som är moderna och som bygger på det vi vet nu om barns utveckling och förmåga till konstnärligt skapande.

Orgel 09

Ett nationellt fyra dagars orgelsymposium genomfördes i maj 2009 i Stockholm i samarbete med Stockholms stift, Stockholms domkyrkoförsamling, GoArt vid Göteborgs universitet och Sensus studieförbund. Ett barn- och ungdomsorgelläger löpte parallellt med symposiet och i ett seminarium fick deltagarna i symposiet möjlighet att följa elevernas och lärarnas arbete i olika undervisningssituationer och konserter. De olika orgelpedagogiska material som finns presenterades också. Mer information finns på www.svenskakyrkan.se/orgel09.

Tidigare behandling i kyrkomötet

I 2008 års kyrkomöte behandlades clearing vid orgelundervisning för barn och ungdomar med anledning av motion 2008:62, i betänkande EE 2008:3. Motionen avslogs då kyrkomötet ansåg att en sådan verksamhet inte hör hemma inom clearingsystemet utan måste lösas med stöd från främst stiftet. I kyrkolivsutskottets yttrande framgår det att utskottet noterat att orgelundervisning för barn och unga är ett sätt att väcka intresse för kyrkomusikeryrket. Däremot anser utskottet, liksom kyrkomötet, inte att clearing vid orgelundervisning hör hemma inom Svenska kyrkans clearingsystem. Man menar att frågan i stället bör lösas genom ett samarbete eller avtal som i exemplet från Härnösands stift.

Kartläggning pågår

Under hösten 2009 genomförs en kartläggning i samarbete med Uppsala universitet för att undersöka omfattning och utformning av Svenska kyrkans musikpedagogiska verksamhet i församlingarna med barn i åldrarna 0–10 år. Kartläggningen genomförs som en enkätstudie under hösten 2009 där också kyrkomusikerns roll för denna åldersgrupp studeras. En rapport med analys ska vara färdig under våren 2010.

Musikskola i varje pastorat och orgelundervisning

Utskottets förslag:

Utskottet föreslår Kyrkomötet att avslå motion 2009:56.

Utskottet föreslår Kyrkomötet att avslå motion 2009:79, punkt 1 och punkt 2.

Kyrkomusiken är av stor betydelse för många människor och många medlemmar har kommit in i kyrkans liv just genom musiken. Här finns ett stort område att vidareutveckla genom samverkan mellan församlingar och med samhällets aktörer.

Utskottet delar de båda motionärernas synsätt vad gäller behovet av att stimulera musiklivet i Svenska kyrkan, så att det rymmer barn och unga. Att få möjlighet till undervisning av en kyrkomusiker i sitt musicerande kan bli en naturlig ingång till Svenska kyrkans verksamhet och väcka intresse för kyrkomusikeryrket. Båda motionärerna betonar också vikten av långsiktighet och ett strategiskt arbete för att få försörjning av kyrkomusiker i framtiden. Detta vill utskottet stämma in i.

Då det är svårt att rekrytera kyrkomusiker idag är det mycket angeläget att Svenska kyrkan arbetar metodiskt för att på sikt ha tillgång till utbildade kyrkomusiker i stiftet. Utskottet vill särskilt uttrycka sin uppskattning för den ambassadörsutbildning som initierats och genomförs. Det är något som den nationella nivån bör fortsätta att stödja.

Det saknas inte barn som vill lära sig spela ett instrument eller ta sånglektioner. En del av de barn och ungdomar som idag inte får möjlighet att delta i den kommunala musikskolans musikundervisning skulle kunna erbjudas undervisning i våra församlingar genom samarbete med kultur- och musikskolorna.

Det är upp till varje pastorat hur mycket en kyrkomusiker ska ägna sig åt fri musikundervisning. Den erfarenhet som finns idag, är att detta ofta prioriteras bort i många tjänster. Om församlingar vill prioritera fri musikundervisning bör man i rekryteringsprocessen ta hänsyn till den sökandes intresse och kunskap för detta. Det är inte minst viktigt att församlingen funderar på kyrkornas tillgänglighet för barn och unga, både vad gäller kyrkorum, orgel och andra instrument. Utskottet menar att musikundervisningen bör beaktas i församlingsinstruktionerna.

Utskottet konstaterar att det i samarbete med Uppsala universitet görs en kartläggning för att undersöka omfattning och utformning av Svenska kyrkans musikpedagogiska verksamhet i församlingarna samt kyrkomusikernas arbete med de yngre barnen. Det är bra och resultatet av denna studie bör beaktas i programmet barn och unga 0-18 år.

Utskottet delar synpunkterna i den motivering som motionären har i motion 2009:56. Däremot är det inte realistiskt att ställa krav på varje pastorat att skapa en Svenska kyrkans musikskola som föreslås i motionen. Av den anledningen föreslås avslag på motion 2009:56.

2008 års kyrkomöte ansåg inte att clearing vid orgelundervisning hör hemma inom Svenska kyrkans clearingsystem, utan bör i stället lösas genom ett samarbete eller avtal som i exemplet från Härnösands stift. Därför föreslår utskottet avslag på motion 2009:79, punkt 1.

Utskottet konstaterar att det redan pågår ett utvecklingsarbete för att stimulera rekrytering av kyrkomusiker. Kyrkostyrelsen uppmuntrar också församlingar och stift att intensifiera samarbetet med andra aktörer på samtliga nivåer i Svenska kyrkan. Likaså pågår det ett utvecklingsarbete vad gäller orgelpedagogiska frågor både vad gäller strategier och samordning, varför utskottet föreslår avslag på motion 2009:79, punkt 2.

Uppsala den 25 september 2009

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Vanja Björsson, ordförande

Marie Nordström, sekreterare

Beslutande: Vanja Björsson, ordförande, Bo E Nilsson, Birgitta Lindén, Rolf Forslin, Johan Lothigius, Hans Ulfvebrand, Åsa Ek, Per-Henrik Bodin, Olof Kjellström, Elisabet Nilsson, Roland Johansson, Sofia Särdaqvist, Helén Lindbäck, Kerstin Zetterberg och Terence Hongslo.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Mary Österström, Bo Lennart Anbäcken, Christina Andersson, Hakon Långström, Inger Björkroth, Cecilia Brinck, Sven-Bertil Persson, Catarina Fondén, Christina Berglund, Gunvor Åsblom, Markus Holmberg och Berit Simonsson.

Biskoparna Ragnar Persenius och Lennart Koskinen har deltagit i utskottets överläggningar.